

AnletsBladet

NR 2

APRIL 2021

Ordföranden har ordet

När jag skriver det här så har vi precis avslutat årsmötet för 2021. Det känns skönt att vi kunde få till detta möte i "rätt" tid i stället för att

skjuta fram det på obestämd tid.

Jag fick förnyat förtroende som ordförande ytterligare ett år och det tackar jag för. Det är roligt att arbeta i en styrelse med så positiva och idérika ledamöter.

Även den här våren får vi försöka följa Folkhälsomyndighetens rekommendationer så gott vi kan. Forskarrummet kommer att ha öppet på samma sätt som under hösten och medlemsmötet den 15 april blir digitalt. Däremot planerar vi på att kunna träffas på riktigt den 29 maj. Vi hoppas på bra väder och planerar att göra en form av bilutflykt för att ta del av något av det som Torpgruppen har letat fram. Se vidare under Kalendariet.

Vi får hålla våra tummar för att hälsoläget ska vara bättre till hösten så att vi kan återgå till normala aktiviteter igen.

Till dess önskar jag er alla en riktigt skön vår.

Carin

Digitalt föredrag efter årsmötet den 27 mars 2021

Klas Pontus Arnoldsson föddes i Göteborg 1844. 1860 jobbade han vid den nya stationen i Tumba som biljettpojke. Han återkom 1876-1881 till Tumba då han arbetade som stins och bodde i stationshuset.

K P Arnoldsson skrev artiklar och böcker och var också en uppskattad föredragshållare. Han propagerade för neutralitet och religionsfrihet. "Religionen ska inte ha med skolan att göra" sa han på ett föredrag vid Tumba Bruk, vilket resulterade i att han förbjöds att komma tillbaka dit.

Han var politiskt aktiv och mycket radikal för sin tid. Han var en kort tid riksdagsman för Botkyrka.

K P Arnoldsson var också mycket engagerad i frågan om unionsupplösningen 1905. Han manade norrmännen att endast använda diplomati för att komma till en lösning. Han inspirerade dem till att använda skiljedom för att lösa konflikter. Det fanns krafter i Sverige som ville lösa konflikten med militära medel. Alfred Nobel imponerades av K P Arnoldssons arbete för en lugn unionsupplösning och förordade i sitt testamente att det norska Stortinget ska dela ut fredspriset.

Här är ett urval av vad han utträttade: Han var med och bildade Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen. Han skrev motioner i riksdagen att Sverige skulle hålla sig neutralt i konflikter. Han motionerade i riksdagen om allmän rösträtt 35 år innan den infördes så att kvinnor kunde rösta från 1921. Han stred för att man skulle kunna gå ur svenska kyrkan utan att behöva gå in i en annan religion.

Klas Pontus Arnoldsson fick år 1908 mottaga Nobels fredspris.

Han avled 1916 och ligger begravd på Norra Kyrkogården i Stockholm. □

*Sammanfattning gjord av
Monica Andersson*

Ansv.utgivare: Carin Johansson, Fagerlidsvägen 3, 146 30 Tullinge. tel. 070-591 4288

Redaktion: Arne Mattsson, Björkvändan 6, 147 33 Tumba. Tel. 08-530 371 16

Monica Andersson, Storskiftesvägen 53, 145 60 Norsborg. tel. 070-628 9911

Carin Johansson, Fagerlidsvägen 3, 146 30 Tullinge. tel. 070-591 4288

Hemsida: www.botvid.org

Våra arrangemang sker i samarbete med

 Studieförbundet
Vuxenskolan

Hemsida: www.sv.se/sv/

FöreningsInfo

BOTVIDSBYGDENS SLÄKTFORSKARFÖRENING

Föreningens adress

Botvidsbygdens Släktforskarförening
c/o Anita Karlsson, Grytstigen 80
147 52 Tumba. Tel. 08-530 33310,
mobilfn. 070-3310916

Hemsida: www.botvid.org

Webbmaster: Mats Johansson, 072-7224817

Styrelsen

Ordf. Carin Johansson, 070-5914288
V.ordf. Mats Johansson, 072-7224817
Sekr: Anita Karlsson, 08-530 33310
Kassör: Inger Feldhofer tel. 070-6257776
Ledamot: Charlotta Eskilson, 070-6677964
Ledamot: Monica Andersson, 070-6289911
Suppl. Kjell Hanses, 070-3775604
Suppl. Barbro Ericsson, 070-5742681

AnletsBladet

Ansv.utg. Carin Johansson, 070-5914288
E-post: carin@medicalsevice.se
Red. Arne Mattsson, tel. 08-530 37116
E-post: armatt@telia.com
Monica Andersson, 070-6289911
E-post: monica.andersson@storskiftet.se

Avgifter

Årsavgiften erläggs senast 1 mars.
Medlemsavgift 2021: 220:-
Famijemedlem: 70:-
Plusgiro: 419 06 23-1

Om du flyttar...

Anmäl din nya adress till:
Inger Feldhofer tel. 070-6257776
E-post: inger@feldhofer.se

Styrelsen informerar

Styrelsemöten

Vårens styrelsemöten kommer att hållas
onsdagarna den 21/4 och 26/5.

Medlemsträffar

Vårens medlemsträffar: 15/4 och 29/5.
Läs mer under kalendarium på sid. 3.

AnletsBladet

söker medförfattare

Snart är det dags för nästa AnletsBlad och till dess behöver vi material. Artiklar, korta eller långa, smånotiser s.k "fynd" under forskningen m.m. Vässta pennan och skriv, tidningen är till för Dig!

Redaktörerna

Årsmötet den 27 mars 2021

I år försökte vi oss på att hålla årsmötet digitalt och det lyckades mycket bra. Lördagen innan hade vi bjudit in till en genomgång av programmet och provat på så att allt fungerade. På själva årsmötetsdagen anslöt sig 25 medlemmar via sina datorer. Vår ordförande Carin Johansson lotsade oss tryggt igenom föredragningslistan.

Under 2020 hann vi bara med en medlemsträff innan pandemin slog till. Vi har dock haft forskarrummet öppet under hösten efter att vi coronasäkrat det hela. Vi hade också under hösten frågesport (x3) med släktforskartema. Vinnarna belönades med presentkort i Rötterbokhandeln.

Val: Carin Johansson omvaldes till ordförande 1 år till. Till styrelsen omvaldes på 2 år Charlotta Eskilson och Anita Karlsson. Som ny suppleant på 2 år valdes Kjell Hanses. Våra tidigare revisorer Roland Gustafsson och Ulla-Britt Magnusson omvaldes.

Valberedningen omvaldes; Kerstin Sima och Ann Wendel.

Arne Mattsson hade avböjt omval och kommer att avtackas hemma med blommor. Efter årsmötet blev det föredrag, också via datorn, av Leif Magnusson om K P Arnoldsson.

Text: Monica Andersson

Namnen bakom maträtterna

Janssons frestelse: ofta hänvisas till operasångaren Pelle Janzon (1844-1899).

Biff à la Lindström: har troligtvis fått sitt namn efter den ryskfödde Henrik Lindström som på 1800-talet tog med sig receptet från S:t Petersburg.

Biff Rydberg: skapades av schweizaren Régis Cadier, köksmästare på hotell Rydberg i Stockholm.

Sjötunga Walewska: lär vara uppkallad efter Napoleons älskarinna Maria Walewska (1789-1817).

Kalvfilé Oscar II: skapad till Oscar IIs ära av Operakällarens kökschef Paul Edmond Malaise, till kungens 25-års jubileum som monark år 1897.

Wallenbergare: skapades av Charles Emil Hagdahl, far till Amelia Wallenberg.

Ur boken Schotts originalblandning

Forskarrummet våren 2021

Vi fortsätter att hålla Forskarrummet öppet på vårt coronasäkra sätt.

1) Den som vill komma till ett forskarrum **måste anmäla sig i förväg** via mail till forskning@botvid.org. Helst dagen innan men dock **senast kl. 11 den aktuella dagen**.

2) Anmälan **skall innehålla ett telefonnummer** så att vi kan meddela om det sker någon förändring.

3) Den som har anmält sig **måste vänta på en bekräftelse** innan det är klart att komma.

4) Vi kan bara ta emot **4 stycken till varje träff**. Om det är många som anmäler sig till en eftermiddag delar vi upp tiden så att den begränsas till 2 timmar. Kvällstiden kan vi dock inte dela upp.

Givetvis gäller det som vanligt att man ska känna sig helt frisk och inte ha några förkylningssymtom för att kunna komma. Som vanligt gäller också att man ska tvätta händerna noggrant.

Aktuella datum eftermiddag kl. 13-17 är: 14/4, 28/4, 19/5.

Kväll kl. 18-21 är: 5/5.

Jag önskar er alla en skön vår.

Carin

Akuten extra Plus ++

Även under våren 2021 kommer vi att fortsätta med Akuten extra Plus.

Om du tycker att det är alltför besvärligt att i text formulera din fråga till Akuten erbjuder vi dig ett möte med Mats via mötesplattformen Zoom. Skicka ett mail till akuten@botvid.org och berätta att du vill ha ett Zoommöte så skickar Mats en länk till dig och bjuder in dig till ett möte vid en tidpunkt som passar er båda.

En nyhet är att vi via Akuten nu kan erbjuda hjälp med släktforskning på finska och i Finland.

Naturligtvis fungerar Akuten som vanligt också. □

”Vintern rasat ut bland våra fjällar...”

Visste du att kompositören till denna klassiska vårsång var född på Tumba Bruk?

Herman Säterbergs far var förvaltare och bankokamrerare vid Tumba Bruk när sonen föddes 1812. Herman utbildade sig till läkare och blev professor 1877. Han arbetade främst inom ortopedi. Han var också tecknare och ritade personer som utförde gymnastik. Han bedrev också ett stort medicinskt författarskap.

Herman Säterberg var även diktare och var prins Gustafs favorittextförfattare. Vi känner väl alla igen sånger som ”Glad så som fågeln” och Studentsången, där Herman Säterberg skrev texten och Prins Gustaf musiken. Han skrev också en hyllningsdikt till Jenny Lind som kom på besök till Hermans mor, som bodde på Tuna omkring 1840. Herman planterade också en lind till Jenny Linds ära och den står fortfarande kvar granne med brandstationen. Herman Säterberg avled 1897. □

Källor: Topelius: Sällsamheter söder om Stockholm och Wikipedia.

Text: Monica Andersson

Bilder: Wikipedia

Några ord som försvann ur Svenska Akademiens Ordlista 1998:

Barmficka, börting, farnöte, glåmög, grobianfasoner, huldrrik, immerbad, karlavulen, kjolregemente, landålett, lustlögnare, obskurantist, plattcharmör, trasvarg, äreförgäten. □

Ur boken Schotts originalblandning

Visste du att:

- vi har inköpt Vallon 6 (USB) samt Vallonkontrakt (DVD)? De finns tillgängliga i vårt forskarrum. Öppetiderna för Forskarrummet hittar du på annan plats i bladet.

- det finns möjlighet att delta i tredje delen av vårens tävling? Den kommer ut på vår hemsida den 20 april. Du får då en chans på vår bonusvinst som dras bland alla inskickade svar med minst ett rätt. □

Dröp inte en man som sitter på toa!

Tiderna förändras och vi med dem. Synen på det allvarliga i att döda en annan människa har också förändrats genom århundradena. Äldre Västgötalagen är den äldsta sammanhängande skriften vi har på svenska. Den är skriven cirka år 1220 av lagman Eskil Magnusson, en äldre halvbror till Birger Jarl. Där kan man se att synen på mord och dröp inte var så allvarlig som den är i våra dagar. Det gick att komma undan med böter.

Det kostade emellertid olika mycket, beroende på vem man dröpte och i vilken situation vederbörande befann sig i. Att ta livet av en västgöte var dyrast. Det kostade 21 mark. En smålänning eller en man från Svealand kostade inte så mycket, bara 13 och en tredjedels mark. Ännu billigare var det med en dansk eller en norrman – endast 9 mark.

Det förutsatte emellertid att offret hade befunnit sig i en normal situation med en normal chans att komma undan. Att döda en man som befann sig i en hjälplös situation var ett nidingsdåd. Det var mycket allvarligt och kunde inte sonas med böter. En sådan situation befann man sig i när man förrättade sina behov. Att utnyttja den hjälplöshet man då befann sig i var oförlåtligt. Det var ett nidingsdåd och måste straffas mycket hårt.

Källa: Borås Tidning
Bildkälla: Wikipedia

KALENDARIUM

Möteslokal: Broängsgården, Falkvägen 42, Tumba. Buss 715 avgår från Tumba C och stannar utanför lokalen.

15/4 kl. 19.00 Medlemsträff

Digital föreläsning via Zoom med **Fredrik Mejster** ”Inte bara kyrkböcker”. Den här gången kommer Fredrik att berätta om hur man med hjälp av andra arkiv än kyrkböcker kan ”klä på” sina anor. Han går igenom källmaterial som släktforskare har nytta av när man vill lära känna personerna bakom namnen och datumen.

Fredrik håller föredraget i en livesändning i Zoom och den aktuella länken kommer att skickas ut med mail till alla medlemmar någon dag innan det hela går av stapeln.

Lö 29/5 kl. 13.00

Vi hoppas på bra väder och gör en biltur för att leta efter några torp som våra torpforskare har forskat omkring.

Vi träffas vid **Broängsgården kl. 13.00** där vår rundtur startar. Vi färdas med egen bil. Eventuell samåkning får deltagarna själva komma överens om. Förhoppningsvis vaccinerade och eventuellt försedda med munskydd hoppas vi att detta ska kunna genomföras på ett säkert sätt. Vi avslutar med en fikastund på ett trevligt ställe. Var och en tar med sig egen fikakorg.

Sveriges största kyrkklocka

Detalj av Storan som den såg ut före 1702 års brand. Bildkälla: Digitalt museum.

Vår största kyrkklocka heter ”Storan” och väger 7 367 kg. Den finns tillsammans med klockorna ”Tornan”, ”Malman”, ”Massan” och ”Bönan” i Uppsala Domkyrka. ”Storan” är ursprungligen från 1634 men göts om 1707. När den skulle hissas upp i klocktornet efter omgjutningen tog man hjälp av uppsalastuder, och som belöning för deras arbete har studenterna ”till evärdlig tid gratis gravringning”. □

Ur boken Schotts originalblandning

När Eldkvarn brann

Eldkvarn brinner 1878. Bildkälla: Wikipedia

Få händelser har gjort så stort intryck som när Eldkvarn brann. Händelsen har t o m skapat en ny tideräkning: ”Jag har inte träffat honom sedan Eldkvarn brann” kan vi säga och mena att det var mycket länge sedan.

Vad var Eldkvarn? Det var en kvarn som drevs med ångkraft och låg där Stadshuset nu ligger. Ångmaskinerna kallades från början ”eld- och luftmaskiner”, därav Eldkvarn.

Kvarnen byggdes av friherre Niklas Edelkrantz (1754-1821). Han var en känd kulturpersonlighet, uppfinnare och ämbetsman. Han fick kämpa hårt för att få byggandet till stånd, men 1806 stod kvarnen äntligen klar. Tidigare

hade man malt med hjälp av vind och vatten, men om vädrets makter inte stod kvarnarna bi blev det inget mjöl malet med bl a höjda brödpriser som följd. Nu hade man en kvarn som kunde mala oberoende av vädret. Byggnaden var ett stenhus i fyra våningar. Ur en hög skorsten steg röken från ett separat pannhus där ångmaskinen, som importerats från England, stod. Invid kvarnmuren hade man uppfört en kaj där båtarna kunde lossa sin last av spannmål. Ångmaskinen eldades med ved, det ansåg Edelkrantz vara mest lönande, och den årliga förbrukningen uppgick till cirka 800 famnar* bryggved. Men efter finska kriget 1808 avskars Stock-

Eldkvarn och Kungsbron ca 1860. Bildkälla: Wikipedia

holm från sin främsta vedleverantör, Åland och Finland. Stor vedbrist uppstod i Stockholm och Edelkrantz blev tvungen att övergå till att elda med stenkol, vilket han ansåg vara ruinerande.

Mot slutet av 1815 bytte Eldkvarn ägare och 1823 förmåddes staten att köpa anläggningen. 1830 trädde nya privata ägare in då staten inte kunde få den lönsam och först mot slutet av 1830-talet började det vända. En bagargesäll, inflyttad från Tyskland, Fredrik Althainz, blev borgare i Stockholm och svensk undersåte, och började tillsammans med en kompanjon driva också ett bageri i Eldkvarn. Man byggde också till en vinkelformad kvarnhusbyggnad i fyra våningar och vind med fasader mot Hantverkargatan och östra sjösidan.

I huset fanns en hiss som förde arbetarna mellan de olika våningarna och paternosterhissar som förde mjölet från kvarnkamrarna till lagervinden. På vinden fanns också en 7 000 kannor** stor cistern som via rör förde ner vatten till samtliga våningsplan. På varje våning fanns ett uttag för eventuellt eldsläckningsändamål.

1870 uppgick förmalningen till 77 580 tunnor och 1878 kunde man vid forcing mala 1 200 tunnor per dag. Det fanns ett 70-tal anställda vid kvarnen.

Den stora branden utbröt den 31 oktober 1878 och kunde ses över hela Stockholm och på grund av det disiga och dimmiga vädret lär skenet ha syntits ända bort till Strängnäs.

Branden var inte den största eller svåraste eldsvåda som drabbat Stockholm. Inga människoliv krävdes och varken ovärderliga kulturskatter eller historiska minnen gick till spillo. Det var bara en ”vanlig” fabriksbrand. Skadorna blev visserligen stora på hus, inventarier och spannmålslager och de ledde till stora utbetalningar från försäkringsbolagen, men redan året därpå kunde driften återupptas. Eldkvarn drevs sedan till 1902, då Stockholms stad köpte den och rev den efterhand för att ge plats åt Ragnar Östbergs stadshus. □

*Vedmått: Skogsfamn= 2,83 kubikmeter. Storfamn=3,77 kubikmeter

**1 kanna=2,617 liter

Text: Monica Andersson

Källa: Bo Grandien:Stockholm i lågor.